

Таміла ЯЦЕНКО
(Київ, Україна)

ЗМІСТ ПІДРУЧНИКА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В КОНТЕКСТІ ВИМОГ МІЖНАРОДНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ PISA

Компетентнісна парадигма як стратегія підвищення якості шкільної літературної освіти актуалізує проблему формування читацької грамотності учнів. У тезаурусі міжнародного дослідження якості освіти PISA читацька грамотність трактується як «розуміння, використання, оцінювання, осмислення письмових текстів і виявлення зацікавленості ними з метою досягнення певних цілей, розширення свого світогляду, розвитку читацького потенціалу, формування готовності до активної участі в житті суспільства» [1, с. 93]. Ця категорія корелює з читацькою діяльністю школярів, спрямованою на формування вмінь кваліфікованого учня-читача. І група – *уміння, що безпосередньо пов'язані з роботою з текстом*, тобто вміння знаходити і виокремлювати інформацію, визначати наявність або ж відсутність необхідної інформації у тексті. II група – *уміння, що ґрунтуються на власних роздумах про прочитане*, тобто вміння інтерпретувати інформацію із тексту: розуміти факти і змістову сутність тексту (тему, головну думку, загальне призначення тексту), концептуальну інформацію (авторська позиція), значення невідомих слів на основі контексту, прослідковувати причинно-наслідкові зв'язки, усвідомлювати мотиви вчинків і поведінки героїв, розкривати їхні характери, формулювати висновки. III група – *уміння осмислювати зміст і форму тексту*: оцінювати зміст прочитаного і розуміти призначення його компонентів; повноту та достовірність інформації; висловлювати власну думку про прочитане; оцінювати форму тексту. IV група – *уміння застосувати здобуту з тексту інформацію для практичного розв'язання проблем*; виявляти зв'язок прочитаного із сучасністю [2, с. 196].

Сукупність цих умінь конкретизовано в змісті нового підручника «Українська література. 5 клас», підготовленому в Інституті педагогіки НАПН України (гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України», наказ

МОН України № 140 від 8 лютого 2022 р.) із урахуванням вимог міжнародного дослідження PISA щодо читацької грамотності. [3].

Продемонструємо зазначене на прикладі навчальних текстів і методичного апарату підручника. Так, формуванню вмінь знаходити і виокремлювати інформацію, визначати наявність або ж відсутність необхідної інформації у тексті (перша група вмінь) сприятимуть завдання, що рекомендовані в рубриці «Ти вже знаєш». Актуалізуючи вміння п'ятикласників розрізняти різні малі жанри (види) усної народної творчості – загадки, скоромовки, приказки – запропоновано таке завдання: «Прочитай матеріали рубрики «Літературознавчий клуб» і поясни, які з цих виразів є прислів'ями, а які – приказками» [3, с. 14]. У процесі вивчення народних і літературних казок рекомендується виконати завдання, що орієнтовані на роботу з текстом: «Уважно розглянь схему «Ознаки народної казки» та прокоментуй кожен з ознак прикладами з казки «Яйце-райце» або ж іншої прочитаної тобою народної казки» [3, с. 34]; «Прослідкуй у тексті за фразеологічними зворотами та за тим, як майстерно письменник використовує їх для опису подій, характеристики героїв тощо» [3, с. 37]; «Прочитай опис селянського садочка. Яке враження він справив на тебе? Назви квіти, що ростуть у ньому. Чи доводилося тобі бачити такі квіти? Якщо ні, то знайди інформацію про них у довідкових джерелах. Поділися своїми враженнями про ці квіти» [3, с. 54].

Завдання на формування вмінь, що ґрунтуються на власних роздумах про прочитане, тобто вміння інтерпретувати інформацію із тексту (друга група вмінь) запропоновано зокрема під час текстуального вивчення казки І. Франка «Фарбований Лис»: «Автор говорить про Лиса Микиту як про доброго царя, справедливого і м'якосердного. Чи свідчать вчинки Лиса Микити про такі риси характеру? Чому ж письменник жартівливо характеризує свого героя?» [3, с. 42]. Аналогічні запитання передбачено у процесі опрацювання казки В. Шевчука «Чотири сестри»: «Чи відповідають зображення сестер на ілюстраціях художниці О. Рубіної до казки В. Шевчука твоєму уявленню про героїнь твору? Доведи свою думку» [3, с. 63].; «Чорний Птах переконує

Білокошу сестру: «красивий той, хто сильний у світі, а сильний той, хто має владу». Чи утверджується в казці ця думка?» [3, с. 69].

Формуванню вмінь осмислювати зміст і форму тексту (третя група вмінь) сприятимуть завдання, що представлені в процесі вивчення українських легенд: «Пригадай ознаки міфу, що відомі тобі з початкової школи. Які з них наявні у творі «Берегиня»? Доведи, що в цьому творі є ознаки міфу і легенди» [3, с. 76]. «Пригадай ознаки оповідання. Доведи, що твір М. Вінграновського «Гусенятко» є оповіданням» [3, с. 160].

У методичному апараті підручника передбачено завдання для формування в п'ятикласників умінь застосувати здобуту з тексту інформацію для практичного розв'язання проблем (четверта група вмінь). Наприклад, «Тичина вважав, що людина буде щасливою, коли навчиться бачити гармонію і красу світу. Знайди підтвердження цієї думки у вірші «Гаї шумлять...». Прочитай відповідні рядки. Чи погоджуєшся ти з такою позицією поета? Проілюструй свої висновки прикладами із власного життєвого досвіду» [3, с. 138]; «Зіскануй QR-код і переглянь буктрейлери (так називають відеоролики за мотивами книжки або кліпи за книжкою) до збірки «Лісові казки». Що нового з них ти довідався/довідалася про цю книжку? Чи доводилося тобі рятувати пташеня? Зіскануй QR-код і прочитай поради «Я знайшов пташеня! Що робити?». Що корисного ти дізнався/ дізналася про поведження із пташенятами?» [3, с. 149].

Отже, зміст підручника «Українська література. 5 клас» (автори – Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Слижук О. А.) орієнтований на формування читацької грамотності учнів, сутність якої визначається сформованістю вмінь не лише розуміти прочитаний художній і навчальний текст, а й уміннями його оцінювати, співвідносити з власним читацьким і життєвим досвідом, здатністю використовувати прочитане в різних навчальних і життєвих ситуаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018; кол. авт. : М. Мазорчук та ін.; Український центр оцінювання якості освіти. Київ : УЦОЯО, 2019. 439 с.
2. Яценко Т. О. Специфіка формування читацької грамотності учнів у шкільному курсі літератури. *Розвиток сучасної освіти і науки : результати, проблеми, перспективи* : матеріали X-ї міжнарод. наук.-практ. конф. (23 квітня 2021 року, м. Конін – Ужгород – Херсон). Конін – Ужгород – Херсон: Посвіт, 2021. Т. X. С. 196–197.
3. Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Слижук О. А. Українська література: підруч. для 5 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2022. 254 с.
Режим доступу: <https://ru.calameo.com/read/0061919638390f0c06f9f>

ДОВІДКА ПРО АВТОРА

Для змісту: Яценко Т. Зміст підручника української літератури в контексті вимог міжнародного дослідження PISA».

Відомості про автора: Яценко Таміла – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, головний науковий співробітник відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України.

Для програми: Яценко Таміла – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, головний науковий співробітник відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України.

«Зміст підручника української літератури в контексті вимог міжнародного дослідження PISA».

тел. 067- 504-03-39

tamilakod@ukr.net

Тези прошу опублікувати в розділі «Педагогіка».

Прошу надіслати електронну версію збірника тез.